Peter Lund, Aalto-yliopisto
22.10.2021

E 97/2021 vp/

Suuri valiokunta 22.10.2021

Lausunto koskettaa käsiteltäviä asioita EP 97/2021 U48-60/2021 pl U54/2021, jotka liittyvät 55-valmiuspaketin kokonaiskuvaan ja Suomen neuvottelutavoitteiden arviointiin.

55-valmiuspaketilla luodaan EU:n yhteinen hallinnollinen kehys vuoden 2030 päästötavoitteisiin pääsemiseksi, mutta sillä luodaan laajemminkin edellytykset EU:n hiilineutraaliuustavoitteelle vuonna 2050. Paketti on keskeinen markkinamekanismi tarvittavan teknologisen muutoksen aikaansaamiseksi.

Suomen neuvottelutavoitteet ovat monelta osin lyhytjänteisiä ja reaktiivisia ja niistä puuttuu usein näkemys edessä olevan suuremman muutoksen vaikutuksista pitemmällä tähtäimellä, esimerkiksi niistä valtavista mahdollisuuksista, joita Suomelle voisi avautua tulevan muutoksen kautta. Valtioneuvoston olisikin kannattanut paneutua valmiuspakettiin tältä osin syvemmin, jotta syntyisi proaktiivisempi ja pitkäjänteisempi ote, joka voisi avata Suomelle ja sen teollisuudelle uusia mahdollisuuksia. Esimerkiksi tätä kautta Suomen olisi mahdollista paremmin ’vivuttaa’ resursseja kannaltamme tärkeille alueille osana vihreän kehityksen ohjelmaa.

Seuraavassa on yksittäisiä havaintoja:

U48/2021 (energiatehokkuusdirektiivi)

Valtioneuvosto toteaa, ”että energian kokonaiskulutus- ja loppukäyttötavoite ei saa vaarantaa hiilineutraalisuustavoitetta. Energian loppukulutuksen vähentämisen yhteensovittaminen hiilettömyystavoitteen kanssa on lähitulevaisuudessa haasteellista.”

Energian kulutuksen hillitseminen on keskeinen keino hiilineutraaliuuteen pääsemiseksi. Kansainvälinen energiajärjestö IEA arvioi, että lähes puolet päästötavoitteista saavutettaisiin kustannustehokkaimmin energian käyttöä tehostamalla. Komission ehdottamat teknologiapolut sähköistämisen osalta tukevat tätä näkemystä. Erityisesti energiaintensiivisille maille, kuten Suomelle, tämä olisi varteenotettava mahdollisuus. Energian käytön tehostaminen vähentää energiatuotannon tarvetta ja lisää myös

vaihtoehtojen määrää tuotantopuolella ja vähentää painetta esim. biomassan käytölle. Vaikutukset koko energiaketjun yli ovat yleensä positiiviset. Valtioneuvoston kanta poikkeaa tässä selvästi kansainvälisestä näkemyksestä.

”Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että kansallisten energiankäyttöä koskevien tavoitteiden asettamisessa voidaan ennen kaikkea huomioida jäsenvaltion hiilineutraalisuustavoitteen saavuttaminen mahdollisimman nopeasti ja kustannustehokkaalla tavalla. Suomella on hiilineutraalisuuden osalta EU:ta selvästi kunnianhimoisempi tavoite.”

Suomen tavoitteet päästöjen leikkaamisessa eivät ole välttämättä kunnianhimoisempia kuin muissa EU-maissa. Mm. Saksan päästöt ovat pudonneet enemmän kuin Suomen 1990-2020 aikavälillä.

Se, että Suomi tähtää hiilineutraaliuuteen jo 2035 on vain mahdollista poikkeuksellisen suurten hiilinielujen (metsät) vuoksi, jota resurssia harvalla EU-maalla on. Tämän ei pitäisi antaa hämätä valtioneuvostoa energian käytön tehostamisen jäljellä olevista mahdollisuuksista, mm. rakennuksissa ja liikenteessä.

”Valtioneuvosto pitää julkiselle sektorille ehdotettua vuotuista sitovaa 1,7 prosentin energian loppukäytön vähentämisvaatimusta ongelmallisena lisääntyvien kustannusten ja hallinnollisen rasitteen vuoksi.”

Digitalisaation aikakaudella tämän ei pitäisi olla rasite.

U50/2021 (uusiutuvien lentopolttoaineiden käytön edistäminen Euroopan unionin alueella)

Komissio ehdottaa tarkkoja tavoitteita uusiutuvien osuudelle lentopolttoaineessa. Uusiutuvalle lentopolttoaineelle ja synteettisille sähköpolttoaineille on kullekin omat tavoitteensa 2030-2050. Ottaen huomioon käynnissä oleva nopea teknologinen kehitys alalla (mm. Saksassa on koetehdas sähköstä tehtävälle synteettiselle Jet1A lentopetroolille, jota Lufthansa käyttää), olisi viisaampaa asettaa yhteinen tavoite uusiutuvalle ja sähköpolttoaineelle, esim. v 2050 63%+28%=91%, jottei asetettaisi keinotekoista hidastetta kehitykselle.

U53/2021 (vaihtoehtoisten polttoaineiden infrastruktuuri)

”Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti ehdotuksessa esitettyihin vetyasemia koskeviin sitoviin vaatimuksiin. Vety ja uudet teknologiat ovat Suomessa kiinnostavia ja potentiaalisia tulevaisuuden liikenteen käyttövoimia. Tällä hetkellä vedyn käytölle ei kuitenkaan vielä ole ollut

liikenteessä kysyntää, ja siksi Suomessa ei ole yhtään julkista vetyasemaa. Valtioneuvosto katsoo, että Suomen kannalta ehdotuksen sitovia velvoitteita on nykytilanteen valossa vaikea saavuttaa ilman jäsenmaakohtaista joustomahdollisuutta. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sitovat tavoitteet vetyasemien rakentamiselle suhteutuisivat kysyntään."

Valtioneuvoston kanta ei huomioi sitä, että kysyntää luodaan juuri uutta infrastruktuuria rakentamalla. Jos ei ole infraa, niin ei synny kysyntää. Komission ehdotus luo kysyntää, joka vetäisi uutta teknologiaa markkinoille, myös Suomessa. Suomessa on itse asiassa jo yksi vetytankkausasema (Woikoski Oy) ja Komission esittämä määrä asemia Suomessa ei olisi kynnyskysymys esim. kustannusten osalta. Valtioneuvoston kanta merkitsee jättäytymistä pois uusien vetyteknologioiden markkinoiden kehittämisestä.

Samalla on syytä huomata, että vaihtoehtoisten polttoaineiden infrastruktuuri tulee vielä kehittymään. Esimerkiksi kaapelivaraisten sähkölatauspisteiden ohella kehitetään ja testataan eri puolilla maailmaa ns. induktiivista latausta, jolloin autoa voidaan ladata sitä ajettaessa maantien pinnan alla olevista magneettisista latausmatoista.

U55/2021 (taakanjakoasetus)

"Valtioneuvosto korostaa, että EU-lainsäädännössä tulee huomioida päästövähennysten kustannustehokkuus eri sektoreilla ja eri jäsenmaissa."

Kustannustehokkuus on hyvä instrumentti lyhyen aikavälin toimille ja jo koettujen ratkaisujen kohdalla. Tällöin vaarana on lukittuminen pitkällä aikavälillä heikompiin vanhoihin ratkaisuihin, joiden kustannustehokkuus osoittautuu heikoksi, vaikka lyhyellä jänteellä se olisi hyvä. Tämä on erityisesti tärkeää sen vuoksi, että mm. IEA:n mukaan merkittävä osa ratkaisuista, jotka tarvitaan aikavälillä 2035-2050 eivät ole vielä valmiit. Sen vuoksi tasapainoinen 'salkku' toimenpiteitä on hyvin tärkeää, eikä se toteudu lyhytjänteisellä kustannustehokkuuskriteerillä.

U57/2021 (hiilirajamekanismi)

Komission ehdotus puuttua hiilivuotoon on tarpeen, kun ei ole ollut mahdollista luoda globaalia päästöoikeuskauppaa/päästöhintamekanismia. Esimerkiksi Suomen todellisista päästöistä noin kolmannes tulee tuonnin kautta, ts. tämä osuus päästöistä on ulkoistettu Suomen ulkopuolelle. Itse asiassa tätä taustaa vasten, olisi Komission kannattanut enemmän tuoda esille kulutuksen päästöt sen sijaan, että valmiuspaketti pääosin kohdistetaan tuotantoon.

Hiilirajamekanismin toteuttaminen sellaisenaan kuin se on ehdotettu, aiheuttaa todennäköisesti vastatoimia niissä maissa, joihin se kohdistuu ja sillä voi olla seurauksia globaaliin vapaakauppaan. Tämän vuoksi Komission pitäisi myös vahvistaa diplomaattisia toimia keskinäisen ratkaisun löytämiseksi yksipuolisten toimien sijaan.

U59/2021 (uusiutuvat energialähteet)

Biomassan kestävyyskriteerien päivittäminen Komission ehdotuksen mukaisesti on tarpeen, koska biogeenisen polttoaineen kysyntä tulee nousemaan, kun fossiilisen polttoaineen käyttöä vähennetään. Kestävän ja ilmastoneutraalin biomassan määrittäminen on hyvin tärkeää myös Suomelle, jonka energiapolitiikka nojautuu vahvasti bioenergiaan.

Valtioneuvosto toteaa, että ” merkittävät ja äkilliset muutokset lainsäädäntöön heikentävät yritysten luottamusta pitkäjänteiseen ja ennakoitavaan energiapolitiikkaan ja vähentävät siten investointihalukkuutta.” Tässä lienee väärinkäsitys, koska Komissio pyrkii nimenomaan rakentamaan lainsäädäntökehyksen vuoteen 2030 ja luomaan suuntaviivat hiilineutraaliuuteen vuonna 2050, jolla luodaan pitkäjänteistä luottamusta markkinoilla. Inkrementaalisilla toimilla ei olisi mahdollista saavuttaa asetetut tavoitteet.

”Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti suunnitelmiin, joissa tulisi määritellä merellä tuotettavan energian määrää tai tuotannon kapasiteettia tuleville vuosikymmenille, koska tavoitteena on, että merellä tuotettavan energian kapasiteetti toteutettaisiin demonstraatiohankkeita lukuun ottamatta markkinaehtoisesti.”

Merituulivoiman merkitys EU:n tavoitteille on suuri, josta syystä on paikallaan kartoittaa tuotannon mahdollisuudet nykyistä tarkemmin. Toisin kuin valtioneuvosto toteaa, tarvitsee merituulivoima vielä julkista tukea tai muita tukimekanismeja ollakseen kilpailukykyinen. On epätodennäköistä, että merituulivoima olisi halvempaa kuin maatuulivoima (esim. Suomessa) vuoteen 2030 mennessä. Komission ehdotus itse asiassa edesauttaa merituulivoiman kaupallistamista, koska tuotantokapasiteetin tarkentaminen auttaa arvioimaan hinnan kehittymisen ja tarvittavan tuen määrän.

”Valtioneuvosto ei näe tarpeellisena asentajien suunnittelijoiden lisäämistä sertifiointijärjestelmän piiriin uusiutuvan energian hyödyntämisessä.” Itse asiassa sertifiointijärjestelmä on osa laatuajattelua ja keskeinen osa kilpailukykyisen teknologian luomista. Kun muistetaan rakentamisen

laatuongelmat Suomessa, tulisi sertifiointiin kiinnittää enemmän huomiota. Tällä on myös merkitystä kiertotalouden toteuttamisessa.

”Valtioneuvosto katsoo, että teknisiä velvoitteita akkujen hallintatietojen jakamisesta ei tulisi säännellä uusiutuvan energian direktiivissä”.

Ilman hallintatietojen jakamista ei akkuja/akkuvarastoja/sähköautojen V2G hallintaa voida toteuttaa, joka vaikeuttaa huomattavasti akkujen käyttöä uusiutuvien sähkölähteiden tasapainottamisessa.